

CONCEPTUAL ANALYSIS OF THE TRAINING ON „GEOGRAPHY OF COUNTRIES” IN THE NEW REALITIES BY CURRICULA - IX-TH GRADE

Abstract: This article presents of the training on „Geography of countries” model in the new curriculum on Geography and economics - IX–th grade, compulsory preparation. A conceptual and content-analysis were made of the place, structure and content, new concepts, areas of competence, competencies as expected results, inter-subject and interdisciplinary- subject relations, activities for acquiring key competences, etc. The comparative aspects of the curricula are presented - between acting curriculum in the 2017/2018 academic year and the new curriculum in force from 2018/2019.

Author information:

Tamara Draganova

Assist., PhD

University of Veliko Turnovo
“St. Cyril and St. Methodius”

✉ tamara_draganova@mail.bg

🌐 Bulgaria

Keywords:

School geographical education, geography of countries, curricula, conceptual and content-analysis.

Общобразователната подготовка в българското училище се придобива в хода на цялото училищно обучение по групи ключови компетентности, взаимозависими и представляващи съвкупност от знания, умения и отношения, необходими за личностното развитие на индивида през целия живот, за изграждането на активна гражданска позиция и участие в социалния живот, както и за пригодността му за реализация на пазара на труда. [2, 4] В рамката на сложния и многопосочен характер на групите ключови компетентности трябва да се осигури единението между личностна, социална и професионална реализация на всеки ученик. Безспорна е необходимостта от групите ключови компетентности в динамично променящия се свят, закодирани в Европейската референтна рамка и проявени в конкретни природно-географски, социално-икономически и образователни измерения – „1. компетентности в областта на българския език; 2. умения за общуване на чужди езици; 3. математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите; 4. дигитална компетентност; 5. умения за учене; 6. социални и граждански компетентности; 7. инициативност и предприемчивост; 8. културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество; 9. умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт.” [4] При изучаването на география и икономика се придобиват и други ключови компетентности, които не принадлежат към нито една от посочените групи: критично мислене, справяне с проблеми, вземане на решения, инициативност, творчество, поемане на отговорност и работа в екип. [4]

В новите образователни реалности обучението по география е регламентирано на основата на държавни образователни стандарти (ДОС). Държавният образователен стандарт за общобразователната подготовка е съвкупност от изисквания за резултатите от обучението по всеки общобразователен учебен предмет в края на всеки етап от съответната степен на образование, определящ целите, съдържанието и характеристиките на общобразователната подготовка; общобразователните учебни предмети и изискванията за резултатите от обучението по всеки общобразователен учебен предмет за придобиване на общобразователната подготовка. [4] ДОС за общобразователна подготовка по география и икономика съдържа изисквания за резултатите от обучението и определя компетентностите - знания, умения и отношения, които се очакват като резултати от обучението в края на всеки етап от съответната степен на образование. Учебната програма по география и икономика в IX

клас в сила от учебната 2018/2019 г. е носител на тази концепция на държавни образователни изисквания.

През учебната 2017/2018 година обучението по география и икономика в IX клас се осъществява по учебна програма, която е изработена на основата на държавните образователни изисквания (ДОИ) по равнища на общообразователна подготовка на учениците в края на етап и степен на образование. Учебното съдържание по география включва постижимите знания, умения и отношения, които се измерват или наблюдават като резултати на учениците по учебните предмети и културно-образователните области. В този план обучението по география принадлежи към културно-образователна област - Обществени науки и гражданско образование. [3]

Обучението по география на страните в задължителна подготовка на гимназиалния етап на средната образователна степен в новите реалности е композирано на нова концептуална основа (Табл. 1). Сравнението между ДОИ и ДОС ясно насочват вниманието към сходствата и различията между изискванията и наложения държавен стандарт към обучението по география в края на гимназиалния етап. Единен е нормативния документ – наредба с приложения за изискванията/стандартите, както и наименованието в образователната система за йерархия на ниво етап и степен. В ДОС не е определен по равнища, а единствено е представен стандарт за общообразователната подготовка по география и икономика, което съответства на първо равнище за действащата към момента учебна програма по география и икономика.

Изисквания за резултатите от обучение на общообразователната подготовка по география и икономика в края на гимназиалния етап от средната степен на образование в задължителна подготовка

Таблица 1

ИЗИСКВАНИЯ /СТАНДАРТИ	ДЪРЖАВНИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ИЗИСКВАНИЯ	ДЪРЖАВЕН ОБРАЗОВАТЕЛЕН СТАНДАРТ	
		ХАРАКТЕРИСТИКИ	
Нормативен документ	Наредба № 2 от 18.05.2000 г. за учебното съдържание	Нормативен документ	Наредба № 5/30.11.2015 г. за общообразователната подготовка
Приложение	Приложение № 4 към чл. 4, т. 4 чл. 4, т. 4 Държавни образователни изисквания за учебно съдържание	Приложение	Приложение № 9 към чл. 6, ал. 1, т. 9 Изисквания за резултатите от обучението по учебния предмет География и икономика
Равнище	първо	-----	
Степен на образование	средна	Степен на образование	средна
Етап	гимназиален	Етап	първи гимназиален
Ядро на учебно съдържание	ГЕОГРАФСКИ РЕГИОНИ В СВЕТА И СТРАНИ В ТЯХ	Област на компетентност	ГЕОГРАФИЯ НА РЕГИОНИТЕ И НА СТРАНИТЕ
Знания, умения, отношения (в края на XII кл.)	Обяснява ролята на историческите и географските фактори за различията в развитието на регионите.	Очаквани резултати от обучението за знания, умения и отношения В резултат на обучението ученикът:	Описва регионалната подялба на света: назовава признака за подялба и определя географското положение на съответните региони.
	Характеризира географските региони в света и прави изводи за техните специфични особености и проблеми.		Демонстрира знания за политическите промени в континентите; познава дейността на международни организации и оценява значението им.
	Разкрива особеностите на стопанството на регионите на примера на избрани страни.		Характеризира по алгоритъм специфични особености на регионите в света.
	Характеризира избрани страни в регионите на основата на проблемно-страноведския подход.		Коментира особеностите в природния, демографския и стопанския облик на страни, типични представителки на региони в света.
Очертава проблемите на регионите	Връзка с	1	Компетентности в областта на

и дискутира решаването им съобразно концепцията за устойчивото развитие.	отделни ключови компетентности	българския език
		3 Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
		4 Дигитална компетентност
		5 Умения за учене
		6 Социални и граждански компетентности
		8 Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
		9 Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

Ядрото на учебното съдържание е представено в новите реалности като област на компетентност с коренно различен смисъл и същност на наименованието. Областта на компетентност е равнопоставена между география на регионите и на страните, като това не обвързва представянето само на страни, типични представителки за даден регион или изучаване на страните в региона.

Очакваните резултати при изучаването на страните обхващат само два от четирите като резултатност от обучението. Двата очаквани резултата детерминират характеризирането на специфичните особености на регионите в света по алгоритъм и коментиране на особеностите в системата *природа – население – стопанство*. Не са посочени конкретни страни, но е определено да са страни типични представителки за региона, което определя и начина на изучаване – регионално-типологичен подход. Нова реалност на обучението и очакваните резултати от обучението за знания, умения и отношения е тяхната обвързаност с отделните ключови компетентности. Връзките с ключовите компетентности изключват две от общо девет - умения за общуване на чужди езици и инициативност и предприемчивост. Не е обосновано изключването на уменията за общуване на чужди езици при изучаване на страните и извеждането на техните специфични особености. Новата реалност се явява прилагането и обвързването на очакваните резултати от обучението с ключовите компетентности, в съответствие с европейската референтна рамка.

В съответствие с ДООИ и действащата учебна програма е определен като водещ в характеризирането на избрани страни в регионите да е проблемно-страноведския подход. От петте очаквани резултата в края на XII клас два са директно обвързани с изучаване на страните и три с регионите. [5]

Обучението по география на страните в новите реалности по учебната програма в сила от учебната 2018/2019 г. е обусловено от *главна цел, очаквани резултати* по теми в края на класа (по ДОС), *учебното съдържание* по теми, компетентности като очаквани резултати от обучението и новите понятия, *препоръчително процентно разпределение на задължителните учебни часове, специфични методи и форми за оценяване* на постиженията на учениците, *дейности за придобиване на ключовите компетентности*, както и *междупредметните връзки*. [6]

Темата по учебното съдържание за обучението по география на страните е с ново наименование - *География на континентите и страните*. Темата включва две подтеми с прилагане на индуктивно-дедуктивен принцип на изучаване, от Европейския регион към регионите Азия, Северна и Южна Америка, Африка, Австралия и Океания. Регионите и страните са определени за изучаване от близкото към далечното, като за разлика от действащата към момента учебна програма е детерминирано правило за изучаване и са посочени конкретни страни за изучаване, като типични представителки (фиг. 1). Предложените правила за характеризиране на регион и страна се отличават в последната си стъпка, като за регион се изисква характеризиране на специфичните проблеми, а при страна се изисква

характеризиране на градовете, в контекста на традиционните географски алгоритми. Новата реалност въвежда понятието *правило* за характеризирание на регион и страна, заменяйки понятието *алгоритъм*. Общо са предложени 10 страни за изучаване: *Европа* – Германия, Франция и Русия; *Азия* – Япония, Китай, Индия; *Северна и Южна Америка* – САЩ и Бразилия; *Африка* – Република Южна Африка; *Австралия и Океания* – Австралийски съюз. [6]

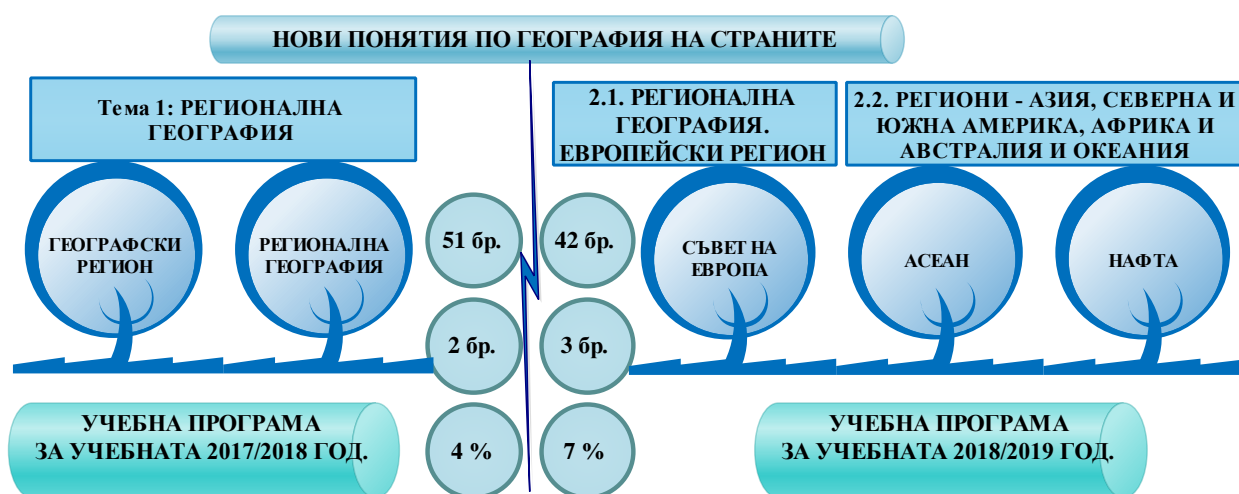
Фиг. 1. Правило за характеризирание на регион и страна по учебна програма (в сила от учебната 2018/2019 год.)

Активните глаголи представящи компетентностите като очаквани резултати от обучението по теми са общо три: *характеризира* (с честота на повтаряемост 4 пъти), *назовава* (2 пъти) и *представя* (2 пъти). Реално прилагането на активния глагол *характеризира* е приложен два пъти по аналогия за характеризирание по правило на регион и два пъти при характеризирание по правило на избрани страни. Характеризирането на регион и страна по правило е насочено към когнитивната приложимост на знанията, уменията и отношенията. Активният глагол *назовава*, като репродуктивна конкретизация (познаване) изисква назоваването на региони в света по географски признак, както и на регионалните организации. Активният глагол *представя* е консолидиран по отношение и на двете подтеми към използването на информационните технологии при представянето на географските характеристики на страни в регионите. Съпоставени по двете подтеми компетентностите като очаквани резултати от обучението, въведени чрез активните глаголи по таксономията на Б. Блум се припокриват (фиг. 2). [1, 6]

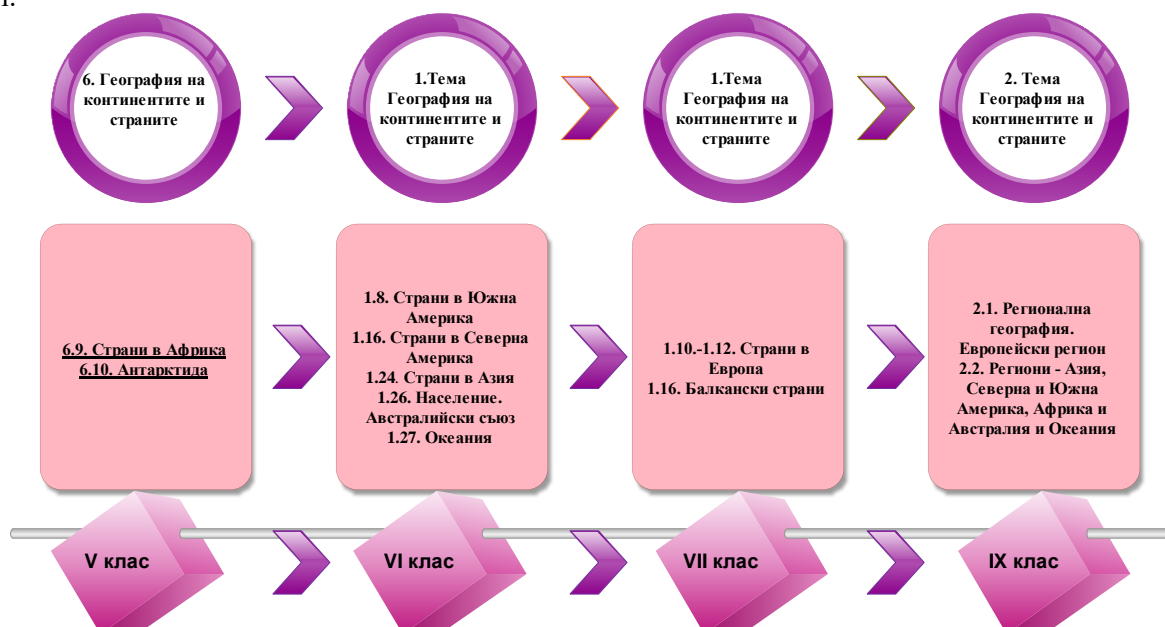
Фиг. 2. Съпоставителен модел на компетентностите като очаквани резултати от обучението по подтеми

Специфика на обучението по география на страните в новите реалности е мястото, броя и присъствието по теми на новите понятия в учебните програми. Като общ брой новите понятия са намалени в учебната програма и нямат пряко отношение към изучаването на страните. В контекста на компетентностите като очаквани резултати от обучението за назоваване на регионалните организации новите понятия изпълняват заложената цел чрез въвеждането на Съвет на Европа, АСЕАН и НАФТА (фиг. 3). [6]

Фиг. 3. Нови понятия в учебните програми по география и икономика – IX клас [5, 6]

Обучението по география на страните в първи гимназиален етап е конструирано на опорните знания от V, VI и VII клас, като вертикални връзки по тема *География на континентите и страните* с осигурена емпирична база, която в IX клас е обобщена, разширена и задълбочена (фиг. 4). Чрез вертикалните връзки е гарантирано системното надграждане на знанията, уменията и компетенциите в обучението по география на страните, доказващо модела на учебната програма при конструиране на учебното съдържание – смесен модел.

Фиг. 4. Вертикални връзки на обучението по география на страните - IX клас [6, 7, 8, 9]

Хоризонталните връзки на обучението по география на страните са детерминирани обстойно в учебната програма по ключови компетентности. Общо са изведени

междупредметни връзки с 11 учебни предмети с ясно дефинирани връзки чрез активни глаголи и конкретни примери. Новите реалности разгръщат приложимостта и ефективността на хоризонталните връзки при постигане на очакваните резултати по ключовите компетентности (фиг. 5). Вен-диаграмата разкрива само една обща хоризонтална връзка между двете учебни програми – история и цивилизации. [1, 5, 6]

Фиг. 5. Вен-диаграма на хоризонталните връзки между учебни програми по география и икономика в IX клас [5, 6]

Обучението по география на страните е поставено в условия на реализиране на дейности за придобиване на ключовите компетентности с ясно изискуеми действия по отношение на активните глаголи. Дейностите подпомагат изпълнението на главната цел на учебната програма за придобиване на ключови компетентности чрез овладяване на знания, умения и отношения, свързани с политическата и социално-икономическата организация на обществото, регионите в света и страните в тях, като се продължава формирането на географската култура на учениците.

References:

1. Dermendzhieva, S. i dr. Geografiya i obrazovanie. Metodika na obuchenieto po geografiya, I chast. V. Tarnovo, UNI „Sv. sv. Kiril i Metodiy”, 2010.
2. Zakon za prduchilishtnoto i uchilishtnoto obrazovanie.
3. Naredba № 2 ot 18.05.2000 g. za uchebnoto sadarzhanie.
4. Naredba № 5/30.11.2015 g. za obshtoobrazovatelната podgotovka.
5. Uchebna programa po geografiya i ikonomika - IX klas, zadalzhitelna podgotovka (parvo ravnishte)
6. Uchebna programa po geografiya i ikonomika za IX klas (obshtoobrazovatelna podgotovka po ramkovi uchebni planove)
7. Uchebna programa po geografiya i ikonomika za V klas (obshtoobrazovatelna podgotovka po ramkovi uchebni planove)
8. Uchebna programa po geografiya i ikonomika za VI klas (obshtoobrazovatelna podgotovka po ramkovi uchebni planove)
9. Uchebna programa po geografiya i ikonomika za VII klas (obshtoobrazovatelna podgotovka po ramkovi uchebni planove)